

Ministerie van Defensie

Afwijkings- rapportage

t.o.v. Defensie
Projectenoverzicht 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	4	Lucht materieel	28
Inleiding	6	Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren	29
Opbouw	8	Uitbreiden en versterken MQ-9 capaciteit	31
Defensiebreed materieel	12	<i>(voorheen Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV))</i>	31
Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)	13	Infrastructuur en Vastgoed	32
Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers	16	Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen	33
Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)	17	IT	34
Maritiem materieel	19	Vervanging grondterminals MILSATCOM	35
Aanvulling Standard Missile 2 (SM-2) Block IIIA	20	Joint Electronic Attack (EOV)	36
Vervanging Close-in Weapon System	21		
Land materieel	22		
Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie	23		
Ground based Area Access Denial	24		
Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL	25		
Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)	26		
Vervanging mortieren 60/81mm	27		

Voorwoord

De datum van 24 februari 2022 zal voorgoed een waterscheiding markeren in onze moderne geschiedenis. Naast de invasie van Oekraïne door Rusland zien we ook instabiliteit in en aan de randen van Europa, de gevolgen van klimaatverandering, tekorten aan grondstoffen, en een assertiever beleid van China. Daarvoor is een krijgsmacht nodig die in staat is om de huidige en toekomstige dreigingen het hoofd te bieden, samen met internationale partners en stevig ingebed in de samenleving.

De Defensienota 2022 beschrijft dat we transformeren naar een moderne, technologisch hoogwaardige organisatie met een sneller reactievermogen, groter aanpassingsvermogen en betere gevechtskracht, handelend op basis van de beste informatie. In de huidige kabinetsperiode wordt daarom 14,8 miljard euro extra in Defensie geïnvesteerd. Dit vertaalt zich ook naar een groter aantal projecten: 124 lopende DMP-projecten in 2022 tegenover 108 projecten in 2018. Daarnaast bedraagt de investeringsquote (de totale investeringsuitgaven afgezet tegen de totale uitgaven) dit jaar 24,9%, waarmee het vijfjaargemiddelde voor het derde jaar op rij boven de 20% uitkomt.

De rapportage die voor u ligt geeft een overzicht van afwijkingen op product, tijd of geld ten opzichte van het Projectenoverzicht (DPO) 2022. Er zijn significante afwijkingen op vijftien projecten. Tien van deze afwijkingen zijn het resultaat van uitbreiding of versnelling van bestaande projecten waar Defensie heeft opgeschaald. Een voorbeeld is de bestelling van 38 extra Boxer Pantserwielvoertuigen. Een aanzienlijke uitbreiding in het project leidt veelal ook tot een verlenging van de projectduur. Deze opschaling en uitbreiding is uniek, en laat eens te meer zien hoe Defensie hard aan de weg timmert om de krijgsmacht te herstellen, te moderniseren, te vernieuwen en uit te breiden.

De tussentijdse actualisatie van eerder dit jaar van het Defensie Materieelproces (DMP) draagt bij aan wendbaarheid en verhoogde daadkracht van Defensie. In lijn met de motie-Valstar c.s. (Kamerstuk 35 925-X, nr. 70 van 21 april 2022) zijn in het afgelopen jaar drie concrete wijzigingen in de verslaglegging doorgevoerd. De DMP-grens is hiermee voor het eerst sinds 2001 gecorrigeerd voor de inflatie en stijgende prijzen van defensiematerieel.

Met de nieuwe bandbreedte voor projecten van € 50 tot € 250 miljoen kan er meer aandacht worden besteed aan de grootste projecten, dit is daarmee zowel doelmatig als toekomstbestendig. Door de maatregelen kan Defensie de doorlooptijd van veel materieelprojecten verminderen en daarmee slagvaardiger opereren, waarbij de informatiepositie van de Kamer gewaarborgd blijft.

Toch blijven er onzekerheden en uitdagingen bestaan. Momenteel is er naast een schaarste aan benodigde kennis en capaciteit op de arbeidsmarkt, ook spanning bij de industrie. De vraag naar materieel en voorraden is door de oorlog in Oekraïne wereldwijd omhooggeschoten. De defensie industrie kan niet van de een op de andere dag opschalen.

Met de Defensienota heeft Defensie fors geïnvesteerd in de nieuwe werkelijkheid, om te beschermen wat ons dierbaar is, maar ook om onze internationale afspraken na te kunnen komen. De vervanging van onder andere de geleverde vuursteun-, luchtverdedigingsmiddelen en munitie aan Oekraïne zijn langdurige projecten die de komende tijd terug te zien zijn in het DPO. Het doel blijft steeds

om onze eenheden te voorzien van het beste materieel voor de beste prijs en, waar mogelijk en doelmatig, met een zo groot mogelijke betrokkenheid van het Nederlandse bedrijfsleven. Uiteindelijk bouwen we daarmee samen verder aan het versterken van onze (Europese) strategische autonomie.

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Christophe van der Maat

Inleiding

Actualisatie Defensie Materieelproces (DMP)

Met ingang van 2023 is het Defensie Materieelproces geactualiseerd, met aanpassingen op drie aspecten (Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022); het ophogen van de financiële ondergrens, het ophogen van de mandateringsgrens en het clusteren van DMP-brieven.

De financiële ondergrens is opgehoogd van € 25 miljoen naar € 50 miljoen. Deze bijstelling corrigeert voor inflatie en kostprijsstijgingen van militair materieel sinds de vorige aanpassingen van de geldbedragen aan de Euro in 2001 (Kamerstuk 27 830, nr. 2 van 11 mei 2001). In het DPO van september 2023 zal Defensie eenmalig aangeven welke projecten vanwege het aanpassen van de ondergrens naar € 50 miljoen niet meer in het DPO zijn opgenomen.

Ten tweede wordt de mandateringsgrens opgehoogd naar € 250 miljoen. Ook de eerdere mandateringsgrens van € 100 miljoen stamt uit 2001. De verwachting is dat Defensie hierdoor voor een deel van de gemandateerde projecten versnelde (financiële) verplichtingen aan kan gaan, omdat parlementaire behandeling van de D-brief niet afgewacht hoeft te worden.

Als derde maatregel zal Defensie vaker DMP-brieven clusteren. Dit omvat zowel mogelijkheden om projectfasen-brieven te combineren, bijvoorbeeld de gecombineerde A/B-brief over raketartillerie (Kamerstuk 27 830, nr. 376 van 18 oktober 2022), als het clusteren van meerdere onderling gerelateerde projecten in een enkele brief, bijvoorbeeld de behoeftestellingsbrief voor de precisiegeleide langeafstandwapens voor lucht en maritiem (Kamerstuk 27 830, nr. 391 van 3 april 2023). Deze aanpassingen passen bij een slagvaardige organisatie, die groeit en die verantwoordelijkheden neerlegt waar ze het meest effectief worden gebruikt.

Deze aanpassingen passen bij een slagvaardige organisatie, die groeit en die verantwoordelijkheden neerlegt waar ze het meest effectief worden gebruikt.

Projecten

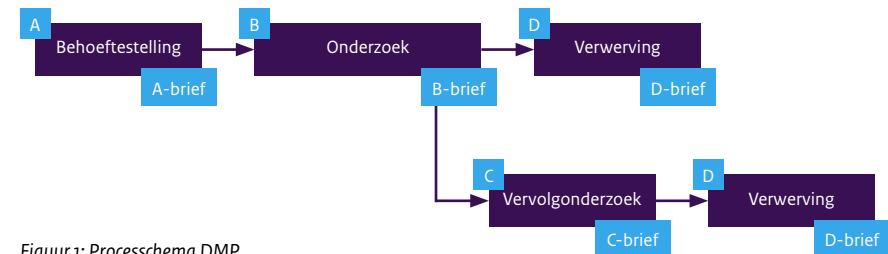
Defensie investeert continu in vernieuwing en modernisering van materieel, vastgoed en informatietechnologie (IT). Om de verwerving en uitvoering van investeringsprojecten in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, is zorgvuldigheid noodzakelijk. Bij investeringsprojecten voor materieel, vastgoed en wapensysteemgebonden IT,

met een budget groter dan € 50 miljoen wordt het Defensie Materieel Proces (DMP) gevolgd. Het markeert politieke besluitvorming en zorgt voor adequate informatievoorziening aan de Tweede Kamer, zodat een goede afweging bij de besluitvorming mogelijk is.

Het DMP bestaat uit meerdere fasen, namelijk: de A-fase (behoeftestellingsfase), de B-fase (onderzoeksfase), eventueel de C-fase (vervolgonderzoeksfase) en de D-fase (verwervingsvoorbereidingsfase). De C-fase is uitsluitend aan de orde als sprake is van een ontwikkeltraject. Na bestudering van de aanbiedingen, toetsing aan de gestelde eisen en onderhandelingen met leveranciers, informeert Defensie met de D-brief de Tweede Kamer over de keuze voor het product of de dienst en de leverancier. Na parlementaire behandeling zal Defensie de overeenkomst met de leverancier bekrachtigen, waarna Defensie en de leverancier het project verder realiseren.

Investeringsprojecten tussen de € 50 miljoen en € 250 miljoen worden na de A-fase gewoonlijk door de staatssecretaris van Defensie gemandateerd aan de ambtelijke organisatie (Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022). Mandatering van projecten van meer dan € 250 miljoen is mogelijk in het geval van eenvoudige, weinig risicovolle en politiek niet gevoelige investeringsprojecten met een grotere financiële omvang. Defensie informeert de Tweede Kamer in de A-brief over het voornemen tot mandateren.

Bij gemandateerde projecten stuurt Defensie na de A-brief geen DMP-brieven meer, maar blijft de Tweede Kamer geïnformeerd via de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF), het jaarverslag, het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage.

Figuur 1: Processchema DMP

Bij relatief eenvoudige projecten kan maatwerk worden toegepast door bijvoorbeeld DMP-fasen samen te voegen of een DMP-fase weg te laten. Dat is bijvoorbeeld aan de orde als in de behoeftestellingsfase geen alternatieven zijn onderkend, waardoor feitelijk de vervulling van de behoefte al vaststaat. In dergelijke gevallen kan na de A-brief van een niet-gemandateerd project direct de D-fase beginnen. De A-brief wordt in dat geval zoveel mogelijk aangevuld met de relevante informatie die anders in de B-brief zou zijn opgenomen, zoals informatie over risico's en het al dan niet voorhanden zijn van verwervingsalternatieven. Indien sprake is van projectomstandigheden die op verzoek van de Tweede Kamer vallen onder de Regeling Grote Projecten (RGP), volgt na de verwerving en invoering van het materieel een E-fase (evaluatie).

Ook projecten waarbij internationaal wordt samengewerkt, verlopen volgens het DMP. Daarbij kunnen zich situaties voordoen waarbij maatwerk nodig is, bijvoorbeeld omdat de overheid van een partnerland als verwervende instantie optreedt, bijvoorbeeld de gezamenlijke vervanging van de *Airborne* voertuigen waarvoor Duitsland als *lead nation* optreedt.

In dat geval wordt de Tweede Kamer over het te volgen proces geïnformeerd. Gezien de ambitie van het kabinet om materieelsamenwerking te intensiveren zal er in de komende jaren vaker maatwerk nodig zijn.

Defensie Projectenoverzicht (DPO) en DPO-afwijkingsrapportage

Met het DPO geeft Defensie jaarlijks op Prinsjesdag een integraal inzicht aan het parlement in de lopende DMP-projecten. Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage zijn het resultaat van de ambitie de rapportages van Defensie meer integraal te maken (Kamerstuk 35 000 X, nr. 68). Met het oog op deze integraliteit zijn in het DPO ook vastgoed- en IT-projecten weergegeven waarvoor in de komende vijftien jaar uitgaven zijn geraamd. Materieel-, IT- en infrastructurele projecten uit het DPO waarbij een significante afwijking is opgetreden, worden opgenomen in de DPO-afwijkingsrapportage.

Twee vastgoedprojecten worden wel opgenomen in de begroting van het DMF, maar niet in het DPO. Voor de *Design, Build, Finance, Maintain en Operate* (DBFMO) projecten Kromhoutkazerne en Nationaal Militair Museum geldt dat een jaarlijkse beschikbaarheidsvergoeding wordt betaald

aan het consortium dat deze infrastructuur heeft gebouwd en onderhoudt. De gebouwen van deze projecten zijn echter reeds in gebruik genomen en daarom staan deze projecten niet opgenomen in het DPO. Omdat Defensie vanwege de DBFMO-constructie op termijn volledig eigenaar wordt van de gebouwen, zijn de projecten wel opgenomen als onderdeel van de investeringen in de begroting van het DMF.

Projecten die door de Tweede Kamer als 'groot' project zijn aangemerkt en op basis van een uitgangspuntennotitie jaarlijks een separate rapportage kennen, worden niet opgenomen in het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage. Dit geldt momenteel voor de projecten Verwerving F-35 (Kamerstuk 26 488, nr. 448, 'Uitgangspuntennotitie' zoals vastgesteld in de VCD-procedurevergadering van 7 maart 2019), Vervanging Onderzeebootcapaciteit (Kamerstuk 34 225, nr. 28 van 19 januari 2021) en Grensverleggende IT ('Uitgangspuntennotitie' met referentie 2021Z22742 zoals vastgesteld in de VCD-procedurevergadering van 9 december 2021). De Kamer wordt geïnformeerd over de aan deze grote projecten gerelateerde (DMP-)projecten in het DPO en indien daartoe aanleiding is in de DPO-afwijkingsrapportage.

Voor projecten die op basis van het DMP worden uitgevoerd, blijven de reguliere DMP-brieven bestaan. Over de voortgang en eventuele tussentijdse wijzigingen in projecten als het gaat om product, tijd, geld of als het politieke gevoelige projecten betreft, wordt in het DPO en/of de DPO-afwijkingsrapportage gerapporteerd.

Het DPO wordt jaarlijks met Prinsjesdag aan de Tweede Kamer aangeboden met de begroting van het DMF. De DPO-afwijkingsrapportage wordt tegelijkertijd met het departementaal jaarverslag aangeboden op Verantwoordingsdag. Een totaaloverzicht van financiële afwijkingen ten opzichte van het DMF wordt gecommuniceerd in de eerste en tweede suppletore begroting. De eerste suppletore begroting wordt tegelijk met de Voorjaarsnota ingediend en uiterlijk 1 juni gepubliceerd. Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage documenten worden op internet gepubliceerd via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/>.

Opbouw

De DPO-afwijkingsrapportage geeft een overzicht van alle materieel-, IT- en infrastructurele projecten van meer dan € 50 miljoen in onderzoek en realisatie waarbij een significante afwijking is opgetreden. Deze afwijkingsrapportage laat zien welke projecten significant afwijken ten opzichte van de stand van zaken in het DPO van september 2022. De standdatum voor de projectinformatie van deze rapportage is 1 mei 2023.

Een afwijking is significant als:

- er een scopewijziging in kwantiteit van minimaal 10 procent of een significante scopewijziging in kwaliteit plaatsvindt (product);
- de realisatiedatum (levering van het product) van een project over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift (tijd);
- het projectbudget een DMP-bracket overschrijdt (geld);
- het projectbudget 10 procent afwijkt, met een drempel van € 25 miljoen (geld).

Daarnaast worden afwijkingen in politiek gevoelige projecten gemeld.

De rapportage is opgebouwd uit projectbladen waarin voor dat project de afwijking wordt weergegeven en toegelicht. De projectbladen zijn opgebouwd volgens een vaste indeling. De projecten zijn ingedeeld per operationeel commando, naar defensiebrede toepassingen en IT, of infrastructuur. In de navolgende paragrafen worden de elementen van de projectbladen nader toegelicht.

Projectfasering in DPO en begroting

Projecten waarvan de behoeftestelling bekend is gesteld aan de Tweede Kamer met een A-brief en waarvan de wijze van realisatie wordt onderzocht, bevinden zich in de 'onderzoeksfase'. Na voltooiing van de onderzoeksfase wordt aangevangen met de voorbereidingen voor de contractuele verplichting(en) in de 'realisatiefase'. Op het moment dat de commerciële betrouwbaarheid van het beschikbare budget voor het project niet langer gewaarborgd hoeft te worden, wordt de financiële reeks opgenomen.

In de volgende figuur is gevisualiseerd hoe de projectfasen, zoals gehanteerd in deze DPO-afwijkingsrapportage, kunnen worden gerelateerd aan de projectfasen in het Defensie Materieel Proces (DMP):

Projectfase cf. DMP		Projectfase cf. DPO
Behoeftestellingsfase	(A-fase)	Projecten worden pas in het DPO opgenomen, zodra er een A-brief is verstuurd
Onderzoeksfase	(B-fase)	In onderzoek
Vervolgonderzoeksfase	(C-fase)	
Verwervingsvoorbereidingsfase	(D-fase)	In realisatie
Uitvoering van het project		
Evaluatiefase	(E-fase)	Project afgerond/voltooid

Figuur 2: Visualisatie van gehanteerde projectfasen gerelateerd aan de projectfasen in het DMP-proces

Wel/niet gemandateerd

In het projectblad wordt weergegeven of het project overeenkomstig het DMP gemandateerd of niet-gemandateerd is.

Belangrijke wijzigingen

Hier wordt vermeld welke belangrijke wijzigingen zich ten opzichte van het voorgaande DPO hebben voorgedaan in de projecten. Verschuivingen in tijd en financiële aanpassingen kunnen worden veroorzaakt door een herfasering, herijking van de behoefte, prijspeilbijstellingen en/

of valutakoerscorrecties¹, marktontwikkelingen bij leveranciers en/of budgettaire overwegingen. Bij significante wijzigingen is een nadere toelichting gegeven.

Aanleiding en toelichting

Hier wordt een korte omschrijving gegeven van de inhoud en het doel van het project. Daarbij geldt in het algemeen dat Defensie de ambitie heeft om de krijgsmacht te moderniseren en het informatiegestuurd optreden te versterken. Alle genoemde projecten dragen bij aan het behalen van deze ambitie. In de toelichting wordt een algemene toelichting gegeven op de inhoud van het project.

¹ Elk project wordt indien nodig jaarlijks gecompenseerd voor inflatie door middel van een prijspeilbijstelling en/of voor valutashommelingen met een valutakoerscorrectie.

Projectplanning

Voor projecten waarbij de realisatie over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift, wordt hier vermeld wat de geplande looptijd van het project was ten tijde van het voorgaande DPO of afwijkingsrapportage en wat de huidige geplande looptijd is. Tevens is het verschil tussen beiden zichtbaar gemaakt.

Bij de planning wordt vermeld vanaf wanneer het product of dienst volgens de planning wordt ingevoerd bij Defensie en wanneer dat is voltooid. Dit is tevens van toepassing indien een modificatie, *upgrade*, *update* of levensduurverlengende activiteit wordt uitgevoerd. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld. Per project is de planning uit het voorgaande DPO en/of DPO-afwijkingsrapportage opgenomen, zodat direct zichtbaar is bij welke projecten er sprake is van wijzigingen van de planning.

Voor af te stoten (wapen)systemen wordt, waar mogelijk, vermeld welk materieel wordt aangeboden voor verkoop.

Financiën

De financiële informatie in deze rapportage is vermeld in miljoenen euro's en volgt het prijspeil en de valutakoers van het van het jaar waarin het DPO aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht en in het DPO weergegeven. Bij de financiële weergave kunnen kleine verschillen in optelling optreden door afronding.

Van projecten in onderzoek wordt alleen de financiële bandbreedte weergegeven. Bij projecten in realisatie worden per project in een tabel het projectbudget, indien van toepassing het effect op de exploitatie en de fasering van de kasgeldreeks opgenomen, als deze niet commercieel vertrouwelijk zijn. Tevens worden de veranderingen ten opzichte van het vorig DPO zichtbaar gemaakt.

Het projectbudget bestaat uit de onderzoekskosten, de basisraming en de risicoreservering van het gehele project. Het projectvolume bestaat uit het projectbudget vermeerderd met het effect op exploitatie. Vanaf 2018 is het effect op exploitatie indien van toepassing afzonderlijk weergegeven. Het effect op exploitatie is gedefinieerd

als het verschil in exploitatiekosten van het huidige wapensysteem en de verwachte exploitatiekosten bij vervanging, *Midlife Update* of levensduurverlengend onderhoud. Hiermee wordt, waar mogelijk, in de planning al rekening gehouden.

Voor materieel- en vastgoedprojecten met een budget van meer dan € 100 miljoen waar sprake is van significante beslisonzekerheden die buiten de invloedssfeer van Defensie liggen, kan bovenop de onderzoekskosten, basisraming en risicoreservering een onzekerheidsreservering worden toegepast. De instructie "Risicomanagement bij investeringsprojecten" beschrijft de wijze waarop risicomanagement bij investeringsprojecten – inbegrepen de onzekerheidsreservering – is ingericht bij Defensie. Een onzekerheid is

gedefinieerd als een risico dat voorzienbaar en kwantificeerbaar is, maar niet beïnvloedbaar.

Bij projecten waarvan het contract nog niet is gesloten, wordt het projectbudget in een financiële bandbreedte weergegeven. Ook wordt de planning weergegeven ten opzichte van het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief wordt bij niet-gemandateerde projecten het eerstvolgende geplande DMP-document vermeld.

Er worden vier categorieën, financiële bandbreedtes, onderscheiden in miljoenen euro's (50-250, 250-1000, 1000-2500 en >2500).

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk							
2022 (DPO)							
Afwijkingsrapportage							

Figuur 3: Financiële tabel met kasgeldreeks van komende vijf jaar

Bij projecten in realisatie waarvan het contract gesloten is, worden per project in een tabel het projectbudget (van het gehele project) en de fasering van de kasgeldreeks in de eerstkomende vijf jaar opgenomen. Het DPO en de afwijkingsrapportage blikken vijf jaar vooruit in de geldkasreeks vanaf het betreffende jaar. Deze zijn in verband gebracht met het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. De financiële informatie is vermeld in miljoenen euro's en volgens het prijspeil van het lopende jaar. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht.

Indien van toepassing is bij een aantal projecten de toegekende prijspeilbijstelling (bijstelling als gevolg van inflatie) en/of valutakoerscorrectie aan het project toegevoegd. Hierdoor zijn de financiële reeksen aangepast vooruitlopend op de eerstvolgende verwerking ervan. De huidige planning van het project wordt hierdoor niet beïnvloed.

Het donkergroene oppervlak in de afbeelding komt overeen met het financiële projectvolume dat voor een project wordt gereserveerd. Overigens kan het effect op de exploitatiekosten ook negatief zijn, als het nieuwe systeem

goedkoper is in gebruik. In dat geval is het financiële projectvolume van het project lager dan het projectbudget voor de verwerving, omdat de toekomstige bespaarde exploitatiekosten in mindering worden gebracht op het financieel volume. Alleen als het effect op de exploitatie toe- of afneemt, wordt dit genoemd onder het kopje "belangrijke wijzigingen".

Bij de projecten worden in de projecttabellen onder meer het oorspronkelijke en het huidige projectbudget vermeld. Deze zijn niet direct vergelijkbaar, aangezien in de huidige budgetten de prijspeilbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt en er sprake kan zijn van afrondingsverschillen.

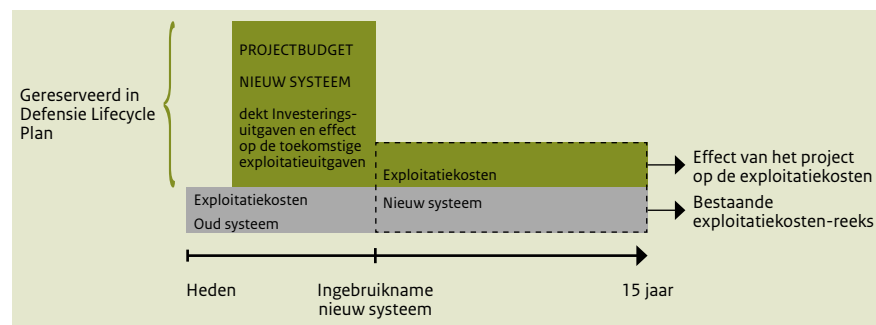
Daarnaast kunnen in de periode tussen de goedkeuring van de behoefte en de daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt.

Deze mutaties (herijkingen) zijn onder meer het gevolg van:

- verandering van het defensiebeleid;
- de opeenvolgende DMP-fasen, waarbij de behoefte in elke volgende fase concreter wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- wijzigingen die voortvloeien uit internationale samenwerking;

- het verloop van het ontwikkeltraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft;
- het opnemen van verschillen in exploitatie van oude en nieuwe systemen als onderdeel van het projectvolume.

Voor vastgoedprojecten geldt dat - naast het projectbudget zoals opgenomen in het DPO - ook per project rekening wordt gehouden met het honorarium voor het Rijksvastgoedbedrijf en met inrichtingskosten. Voor het honorarium wordt rekening gehouden met ongeveer 12% over alle projecten, zodat Defensie het Rijksvastgoedbedrijf zekerheid kan bieden ten aanzien van een stabiele organisatie en projectrealisatie. Ook voor de inrichtingskosten is structureel budget gereserveerd, namelijk 10% over alle projecten. Deze bijkomende kosten voor vastgoedprojecten zijn niet individueel toegekend aan de projecten, omdat ze niet altijd direct in verband kunnen worden gebracht met een individueel project. Deze kosten worden opgenomen in een aparte post voor het Rijksvastgoedbedrijf op de begroting.

Figuur 4: Overzicht van het effect op de exploitatiekosten

Overzicht

In deze DPO-afwijkingsrapportage zijn vijftien projecten opgenomen die een significante wijziging hebben ondergaan. Het totaal aantal projecten in het voorgaande DPO bedroeg 124. Separaat bent u met een Stand-van-Zakenbrief geïnformeerd over de voortgang DOKS (Kamerstuk 27 830, nr. 385 van 7 februari 2023). Daarnaast zijn de onderstaande nieuwe projecten van start gegaan sinds het voorgaande DPO, deze zullen in het eerstvolgende DPO (september) worden opgenomen.

Aanvulling Inzetvoorraad Munitie Eerste Hoofdtak
Deep Strike Capaciteit Air
Modernisering Tactische Indoor Simulator (TACTIS)
MQ-9 SIGINT/ESM capaciteit
Programma Veiligheid Munitiegebouwen
Raketartillerie
Uitbreiding Afmeercapaciteit in de Nieuwe Haven in Den Helder
Verbetering AH-64E bewapening - Joint Air to Ground Missiles (JAGM)
Vervanging middelzwaar landingsvaartuig LCVP
Vervanging (V)SHORAD
Verwerving Maritime Strike

Defensiebreed materieel

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd: Voertuig 7,5kN, Voertuig Quad, Brandstofcontainers, Containerhefmiddelen

Niet-gemandateerd: Voertuig 50-100-150kN, Containersystemen en Subsystemen, Voertuig 12kN overig en RCWS, Voertuig 12kN Air Assault

Projectplanning

Oorspronkelijk	2013-2019
DPO '22 (vorig tijdvak)	Initiële scope 2014-2023 Vervolg scope 2023-2028
AWR '23 (huidig tijdvak)	2014-2028

Belangrijke wijzigingen

Als gevolg van Defensienota 2022 neemt de behoefte aan DVOW-voertuigen toe. De scope van het project (aantallen) is aangepast, hiermee is het budget opgehoogd.

Er worden circa 70 voertuigen van diverse types extra aangeschaft voor onder andere de versterkingsmaatregelen vuursteun (raketartillerie en pantserhouwitser), versterking grondgebonden luchtverdediging, SOF ground enabling, versterken ondersteuning 414 tankbataljon en versterking militaire politietaken.

Eind 2022 is de hoogte-aanpassing van de GRYPHUS op tijd door de leverancier afgerond. Ook is het contract getekend voor de levering van 41 VECTOR voertuigen als interim-maatregel voor 11 Luchtmobiele Brigade.

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Aanleiding

Wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditionaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle operationele commando's. Om deze mobiliteit te blijven garanderen is vervanging van deze vloot noodzakelijk. Met dit project worden defensiebreed de operationele wielvoertuigen vervangen die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000.

Projecttoelichting

Defensie schaft defensiebreed operationele wielvoertuigen aan. De nieuwe wielvoertuigen zullen flexibel in te zetten zijn bij operaties en in de bedrijfsvoering. Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar familievorming. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huif of containers met de benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn of brandstoftransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditionaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage van beschermingsmiddelen. Hiervoor zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal wapenstations en affuiten worden verworven. Deze

modulaire bescherming kan afhankelijk van de dreiging worden aangepast.

Voertuig 7,5kN

Dit deelproject is voltooid.

Voertuig 50-100-150kN

In 2017 is het contract getekend voor de levering van vrachtauto's tezamen met een contract voor de uitvoering van het onderhoud door de industrie in samenwerking met Defensie. De voertuigen worden geleverd sinds eind 2018. In de afgelopen periode is een gering aantal extra optionele voertuigen bijbesteld, deze lopende bestelling is met budget uit de Defensienota 2022 uitgebreid met ongeveer 150 voertuigen zoals al gemeld in het DPO 2022. Hiermee kwam de totale leveringsomvang op ca. 3.000 voertuigen. De levering is voorzien tot en met 2023 (voertuigen) respectievelijk 2025 (beschermde cabines). De voertuigen zijn in 2022 aangepast om de juiste hoogte te krijgen.

Containersystemen en Subsystemen

Het leverings- en onderhoudscontract voor de aanschaf van command & control-, verbinding-, werkplaats- en magazijncontainers, inclusief een contract voor het onderhoud aan dit materieel in samenwerking met Defensie, is getekend in 2018. De containers worden sinds medio 2019 geleverd. De totale leveringsomvang is ca. 1.630 systemen. De levering is voorzien tot en met 2025.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	1000-2500						
	2022 (DPO)	1000-2500		D				
	Afwijkingsrapportage	1000-2500		D				

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (vervolg)

Voertuig 12kN overig & RCWS

Het leveringscontract voor de aanschaf van lichte operationele vrachtauto's met een laadvermogen van 1200 kg, inclusief een contract voor het onderhoud aan dit materieel in samenwerking met Defensie, is getekend in 2019. Het levercontract bevat tevens een afroep van een aantal *Remote Controlled Weapon Stations*. Eind 2020 is een additionele bestelling van ca. 250 voertuigen gedaan op basis van een optie in het contract. De totale leveringsomvang is nu ca. 1200 voertuigen. De levering is voorzien van 2023 tot en met 2028.

Voertuig 12kN Air Assault

Eind 2021 is het contract met de oorspronkelijke leverancier van de 12kN Air Assault ontbonden (Kamerstuk 26 396, nr. 116). Het voertuig onderscheidt zich van het reguliere 12kN voertuig omdat het in en onder een Chinook-helikopter moet worden vervoerd, daardoor heeft het voertuig beperkingen in gewicht en afmeting. Defensie heeft juni jl. een *Memorandum of Understanding* (MoU) met Duitsland getekend voor de gezamenlijke verwerving van Airborne Voertuigen. De D-brief hiervoor wordt naar verwachting rond de zomer van 2023 aan de Kamer aangeboden.

Tevens heeft Defensie een pakket van interim-maatregelen getroffen, waaronder de verwerving 'van de plank' (*Military-off-the-Shelf*), van 41 nieuwe lucht mobiele voertuigen waar het contract eind 2022 voor is getekend.

Voertuig Quad

Het contract voor het voertuig Quad is getekend in 2020. In het kader van het "single type of fuel"-concept heeft Defensie besloten dit onderdeel van DVOW als innovatieve ontwikkelopdracht aan te besteden. De totale leveringsomvang is ongeveer 270 van dit type voertuig. De levering is voorzien van 2024 tot en met 2025.

Brandstofcontainers

De aanbesteding voor de systemen, inclusief een contract voor het onderhoud, is in 2019 afgerond met de ondertekening van een leverings- en onderhoudscontract. De totale leveringsomvang is ca. 40 systemen. De levering is voorzien van 2021 tot en met 2024.

Containerhefmiddelen

In 2019 is een leverings- en onderhoudscontract getekend voor ca. 70 speciale hefmiddelen c.q. hefvoertuigen voor het heffen en plaatsen van de containers.

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (vervolg)

Relatie met andere projecten

- Chinook Vervanging & Modernisering
- Raketartillerie
- Geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
- Uitbreiding Role 2
- Verlenging levensduur Patriot
- Vervanging *Medium Range Air Defence* (interceptiecapaciteit)
- Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Brief Interim-voorziening 12kN Air Assault en oplossing hoogte-overschrijding Scania Gryphus vrachtwagen d.d. 16-12-2022 (Kamerstuk 26 396, nr. 118)
- Brief Ontbinding leverings- en onderhoudscontract project Voertuig 12kN Air Assault (AASLT) d.d. 18-11-2021 (Kamerstuk 26 396, nr. 117)
- Brief Verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project 'Voertuig 12kN overig en Remote Controlled Weapon Station (RCWS) (D-brief) d.d. 15-08-2019 (Kamerstuk 26 396, nr. 115)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Air Assault voertuig (D-brief) d.d. 23-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 114)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Containersystemen (D-brief) d.d. 12-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 112)

- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project voertuigen 50kN, 100kN, 150kN (D-brief) d.d. 09-06-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 201)
- Brief Resultaten van de C-fase van het project Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (C-brief) d.d. 03-07-2015 (Kamerstuk 26 396, nr. 105)
- Brief voorstudiefase overige deelprojecten (DMP B(2)-brief) d.d. 31-05-2012 (Kamerstuk 26 396, nr. 92)
- Brief voorstudiefase voertuig 7,5 kN (DMP B(1)-brief) d.d. 23-09-2011 (Kamerstuk 26 396, nr. 88)
- Brief Behoeftestelling Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396, nr. 72).

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2022-2024
DPO '22 (vorig tijdvak)	2022-2024
AWR '23 (huidig tijdvak)	2022-2027

Belangrijke wijzigingen

Als gevolg van COVID-19 zijn de prijzen van onder andere staal en transport sterk gestegen terwijl de wereldwijde industriële productiecapaciteit voor containers gedurende de pandemie afnam. Dit heeft geleid tot verhoging van het budget en een langere doorlooptijd. De eerste containers zijn inmiddels aan Defensie geleverd.

Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers

Aanleiding

De NAVO en EU vragen om robuuste en snel inzetbare eenheden. Om de strategische voorraden voor deze eenheden te kunnen opslaan en binnen korte termijn veilig en geconditioneerd te verplaatsen naar het inzetgebied en ook daar onder de juiste (veiligheids-) condities op te slaan, zijn gespecialiseerde containers nodig.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de verwerving van circa 200 gespecialiseerde containers met IT- componenten voor transport en veilige (veld)opslag van strategische voorraden munitie, en geneeskundige verbruiksartikelen en onderhoudsmiddelen, zoals oliën en smeermiddelen. Een groot deel van deze gespecialiseerde containers moet zijn voorzien van conditionering voor optimale transport- en opslagcondities.

Relatie met andere projecten

- Aanvulling inzetvoorraad munitie
- Vervanging wissellaadsysteem, trekker-oplegcombinatie en wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling 'Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers' (A-brief) d.d. 16-12-2020 (Kamerstuk 35 570-X, nr. 67)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2022 (DPO)	25-100	A					
Afwijkingsrapportage	49,3	8,7	35,4	1,7			

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd: Fysieke distributiemiddelen, infrastructurele voorzieningen, aanhangwagens/ opleggers en RCWS

Niet gemandateerd: Wissellaadsystemen, Trekker en Wielbergingsvoertuigen

Projectplanning

Oorspronkelijk	2023-2027
DPO '22 (vorig tijdvak)	2023-2028
AWR '23 (huidig tijdvak)	2023-2028

Belangrijke wijzigingen

Als gevolg van de Defensienota 2022 neemt de behoefte aan vrachtwagens toe als gevolg van de versterkingsmaatregelen vuursteun (raketartillerie en pantserhouwitser) en versterking grondgebonden luchtverdediging. Daarom is het budget verhoogd en loopt het project langer door. Daarnaast is een deel van het projectbudget overgeheveld om binnen het 'ecosysteem logistiek' met civiele partners adaptieve transportcapaciteit te realiseren.

Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Aanleiding

Om de operationele bevoorradingsketen bij militaire inzet te ondersteunen en om bouwmaterialen en materieel te transporteren worden door de operationele commando's uiteenlopende middelen gebruikt zoals wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties, wielbergingsvoertuigen en aanhangwagens. Om deze capaciteit te blijven garanderen is vervanging van deze vloot noodzakelijk.

De nieuwe voertuigen worden flexibel ingezet bij operaties en in de bedrijfsvoering, waarbij een deel van de behoefte zo mogelijk op een adaptieve wijze samen met de markt wordt ingevuld.

Projecttoelichting

Het programma WTB voorziet in de Defensiebrede vervanging van operationele wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties en wielbergingsvoertuigen en daaraan gerelateerd materieel zoals aanhangwagens, opslag-, overslag- en fysieke distributiemiddelen.

Met dit programma wordt bijgedragen aan de volgende ondersteunende militaire capaciteiten ter ondersteuning van het joint optreden:

Bevoorradings-, brugslag- en grondverzetcapaciteit

Met wissellaadsystemen en de bijhorende bevoorradingsmiddelen (voor de op-, overslag en distributie van o.a. voeding en water, brandstoffen en munitie) wordt de operationele bevoorradingsketen bij militaire inzet ondersteund. Daarnaast gebruiken genie-eenheden wissellaadsystemen voor transporteren en lanceren van (vouw) bruggen.

Zware transportcapaciteit

Met trekker-opleggercombinaties wordt zwaar militair materieel getransporteerd, zowel tijdens de ontplooiings- als in de inzetfase van een militaire operatie.

Wielbergingscapaciteit

Wielbergingsvoertuigen dragen zorg voor het bergen en afvoeren van wielvoertuigen onder operationele omstandigheden om het militaire vermogen van eenheden op peil te houden.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022 (DPO)	250-1000			D			
	Afwijkingsrapportage	250-1000			D			

Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB) (vervolg)

De voertuigen moeten geschikt zijn om te opereren binnen het volledige geweldsspectrum. Daarom worden de wissellaadsystemen, de trekker-opleggercombinaties en de wielbergingsvoertuigen uitgerust met voorzieningen voor ballistische bescherming, wapenstations voor zelfbescherming en *runflat*-banden. Daarnaast wordt het informatiegestuurd optreden binnen de logistieke keten versterkt door investeringen in *Command, Control, Communication, Computers & Intelligence (C4I)*.

In de B-fase is gebleken dat het permanent plaatsen van de gepantserde cabines voor ballistische bescherming aanzienlijke budgettaire voordelen heeft, doordat geen extra opslagfaciliteiten nodig zijn en geen in- en uitbouw van cabines meer plaatsvindt. Daarnaast biedt het permanent plaatsen van de gepantserde cabines voor de eenheden de mogelijkheid om te trainen met deze cabines (*train as you fight*). Daarom is ervoor gekozen de gepantserde cabines permanent op een gedeelte van de voertuigen te plaatsen.

Duurzaamheid

De nieuwe voertuigen moeten voldoen aan de laatste richtlijnen op het gebied van milieu, zoals de emissienorm voor dieselmotoren. Tijdens de aanbesteding wordt specifieke aandacht besteed aan brandstofbesparende technieken die zijn ingebouwd in de systemen. Tevens onderzoekt Defensie voor opleiden en trainen nieuwe onderwijsmiddelen, zoals rijsimulatoren en elektronische leeromgevingen.

Relatie met andere projecten

- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- Foxtrot Spiral o voor 44 bataljonstaakgroep
- Vervanging drijvende brugslagcapaciteit
- Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstel middelen
- Vervanging Medium Range Air Defence (Interceptiecapaciteit)
- Vervanging wegenmatlegger
- Vervanging brugleggende Tank
- Uitbreiding Role 2

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de onderzoeksfase (B-fase) van het programma 'Defensiebrede Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)' (B-brief) d.d. 19-09-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 373)
- Brief Behoeftestelling programma 'Wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties en wielbergingsvoertuigen' (A-brief) d.d. 16-09-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 288).

Maritiem materieel

Maritiem materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2025-2026
DPO '22 (vorig tijdvak)	2025-2026
AWR '23 (huidig tijdvak)	2025-2027

Belangrijke wijzigingen

Defensie heeft, zoals in het vorige DPO reeds aangekondigd, een order voor de levering van extra SM-2 raketten geplaatst en het contract getekend. Als gevolg hiervan is het budget verhoogd en loopt het project langer door.

Aanvulling Standard Missile 2 (SM-2) Block IIIA

Aanleiding

De LC-fregatten hebben als hoofdtaak de verdediging tegen een lucht-dreiging in de wijde omgeving. Daarbij kunnen zij bescherming bieden aan een maritieme of amfibische taakgroep of aan landobjecten nabij de kust. De fregatten beschikken daartoe over een gelaagde luchtverdediging. De SM-2 raket dient voor de verdediging op grote afstand en vormt de buitenste schil van deze verdediging, het Goalkeeper-snelvuurkanon is voor de zelfverdediging in de onmiddellijke nabijheid en de *Evolved Sea Sparrow Missile* (ESSM-raket) voor het gebied daar tussenin.

Projecttoelichting

Het Commando Zeestrijdkrachten voert met de SM-2 raket regelmatig oefenlanceringen uit om het lanceersysteem te testen en scheepsbemanningen te trainen. Voor oefenlanceringen tot en met 2030 moet de huidige voorraad SM-2 raketten worden aangevuld.

De raketten worden geproduceerd in de Verenigde Staten, waarbij Nederland samen met andere gebruikers van deze raket kan aansluiten bij een bestelling van de Amerikaanse marine. Hierdoor zijn de kosten per stuk lager dan wanneer alleen voor Nederland wordt geproduceerd. Deze productieserie is de laatste voor de Block IIIA-versie. Hierna kunnen geen raketten van dit type meer worden besteld. Defensie verwerft de benodigde raketten met dit project.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie d.d. 29-04-2022 (Kamerstuk 35 925X, nr. 74)
- Behoeftestelling Aanvulling *Standard Missile 2 Block IIIA* (A-brief) d.d. 08-10-2019 (Kamerstuk 27 830, nr. 294)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022 (DPO)	25-100						
	Afwijkingsrapportage	147,3	147,3					

Commercieel vertrouwelijk

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2024-2030

DPO '22 (vorig tijdvak) 2025-2029

AWR '23 (huidig tijdvak) 2025-2030

Belangrijke wijzigingen

Als gevolg van Defensienota 2022 wordt het project uitgebreid. De uitbreiding behelst het uitrusten van twee Luchtverdedigings- en Commandofregatten Zr.Ms. De Ruyter (LCF 3) en Zr.Ms. Evertsen (LCF 4) met elk één Rolling Airframe Missile-systeem inclusief de bijbehorende munitie. Ook wordt het Combat Support Ship met een volledig systeem inclusief munitie uitgerust. Door de vergroting van de reikwijdte is het projectbudget opgehoogd.

De oplevering van de Pharos-radar is vertraagd, door een langer dan voorzien ontwikkeltraject bij de leverancier. De radar zal hierdoor later aan boord van de schepen geplaatst kunnen worden. Defensie treft voorbereidingen om de Pharos-radar, zodra die beschikbaar is, spoedig op de schepen te installeren. Voor de Anti Submarine Warfare-fregatten, de vervangers van de M-fregatten, is dit gemeld in de D-brief (Kamerstuk 27 830, nr. 393). Door de vertraagde oplevering van de Pharos-radar, de RAM-systemen en het vuurleidingssysteem is de projectduur verlengd.

Door vertraging in de levering van RAM-systemen kan het LPD Zr.Ms. Rotterdam niet tijdig voor het komende geplande groot onderhoud van deze systemen worden voorzien. Defensie heeft daarom besloten dat dit schip tot de voorziene uitdienststelling in 2033 blijft doorgaan met het Goalkeeper-systeem.

Vervanging Close-in Weapon System

Aanleiding

Van de huidige grotere oppervlakteschepen van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) beschikken de Multipurpose fregatten (M-fregatten), de Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten), de twee amfibische *Landing Platform Docks* (LPD's) en het bevoorradingschip *Joint Support Ship* (JSS) over het Goalkeeper-systeem voor de zelfverdediging op korte afstand tegen luchtdreigingen, waaronder antischipraketten en kleine oppervlaktedoelen. Dit wapensysteem is in gebruik sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw. Defensie heeft een instandhoudingsprogramma uitgevoerd voor dit wapensysteem dat de levensduur ervan tot minimaal 2025 verlengt. De Goalkeepers worden vanaf 2025 vervangen om de effectieve zelfverdediging van deze schepen te waarborgen.

Projecttoelichting

De kwalitatieve behoefte bestaat uit een wapensysteem om tijdens operaties op open zee en in kustwateren op relatief korte afstand luchtdoelen en oppervlaktedoelen te kunnen bestrijden, ook bij een hoge dreiging. Defensie schaft met dit project binnen het projectbudget nieuwe systemen aan voor het LPD Zr.Ms. Johan de Witt, het *Joint Support Ship* en de twee langst doorvarende LC-fregatten. Daarnaast schaft het project systemen aan voor de ASW-fregatten en het toekomstige *Combat Support Ship* via de budgetten van die projecten. De modificatie van de twee LC-fregatten beperkt zich tot het RAM-systeem. De andere genoemde schepen worden, naast het RAM-systeem, voorzien

van een 76mm kanon, een Pharos-radar en bijbehorende vuurleiding.

Relatie met andere projecten

- Vervanging M-fregatten
- Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten
- Verwerving Combat Support Ship

Relevante Kamerstukken

- Brief resultaten verwervingsvoorbereidingsfase Vervanging M-fregatten (ASWF) (D-brief) van 03-04-2023 (Kamerstuk 27 830, nr. 393)
- Brief resultaten onderzoeksfase Vervanging *Close-in Weapon System* (B-brief) van 14-01-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 329)
- Brief behoeftestelling Vervanging *Close-in Weapon System* (A-brief) van 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 220)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022 (DPO)	100-250		D				
Afwijklingsrapportage	250-1000		D				

Land materieel

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2015
DPO '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
AWR '23 (huidig tijdvak)	2020-2026

Belangrijke wijzigingen

Defensie verwerft 38 extra Boxer pantserwielvoertuigen als gevolg van de versterkingsmaatregelen uit de Defensienota 2022. Hiertoe is het budget opgehoogd en is de projectplanning met één jaar verlengd.

Met de verwerving van de extra Boxer pantserwielvoertuigen wordt de meerbehoefte aan Boxers als gevolg van de versterkingsmaatregelen vuursteun (raketartillerie en pantserhouwitser), versterking grondgebonden luchtverdediging, en versterken ondersteuning 414 tankbataljon ingevuld, evenals vervanging van vijf onherstelbaar beschadigde Boxers.

Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie

Aanleiding

Pantservoertuigen vormen de basis van het operationeel grondgebonden optreden. Bij het grondgebonden optreden worden deze pantservoertuigen gebruikt voor vuurkracht, bescherming, mobiliteit, commandovoering, inlichtingen en verzorging. Dit project betreft de vervanging van pantserrups commandovoertuigen M-577 en de diverse typen pantserrupsvoertuigen YPR door het Groot Pantserwielvoertuig Boxer.

Projecttoelichting

Dit project omvat de internationale ontwikkeling van een nieuw pantserwielvoertuig, de Boxer. Het betreft de ontwikkeling van een gemeenschappelijk basisvoertuig en specifieke landgebonden missiemodulen. Voor Nederland betreft dit de volgende vier versies voor operationeel gebruik: commandopost, ambulance, vracht en genie. In december 2006 is voor de serieproductie een contract getekend, voor levering van 200 voertuigen voor Nederland en 272 voertuigen voor Duitsland. De rijlesvoertuigen zijn in 2013 geleverd. De voertuigen voor operationeel gebruik zijn uitgeleverd tussen 2014 en 2018. Het project is eerder (2019) verlengd tot en met 2024 als gevolg van de meerbehoefte aan extra Boxers in ambulance-uitvoering en verbeterde nachtzichtapparatuur. In de nabije toekomst worden nog 10 Boxer voertuigen extra besteld voor het project *Joint Electronic Attack* (EOV).

Relatie met andere projecten

- Geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- *Joint Electronic Attack* (EOV)
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Groot Pantserwielvoertuig (D-brief) d.d. 18-10-2006 (Kamerstuk 26 396, nr. 63)
- Brief inzake toelichting op programma van eisen en vergelijking GTK-project met ongevraagd alternatief RDM (Piranha) (B/C-brief) d.d. 24-01-2001 (Kamerstuk 26 396, nr. 6)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000-X, nr. 74)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2022 (DPO)	837,5	826,7	5,0	5,8			
	Afwijkingsrapportage	1.147,4	805,8	22,1	7,1	265,2	3,6	3,6

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2020-2026

DPO '22 (vorig tijdvak) 2020-2026

AWR '23 (huidig tijdvak) 2020-2028

Belangrijke wijzigingen

Defensie zoekt samenwerking met Duitsland voor de ontwikkeling van een nieuw, innovatief contra-mobiliteitssysteem. Dit project loopt daarom langer door als gevolg van afstemming van eisen en de voorbereiding van het concept *development and experimentation (CD&E)* traject.

Ground based Area Access Denial

Aanleiding

De Nederlandse krijgsmacht moet kunnen optreden in omstandigheden met een hoog geweldsniveau. Hierbij zijn effectieve hindernissen van groot belang om andere partijen toegang tot gebieden te ontzeggen. Landeenheden hebben dan ook behoefte aan effectieve contra-mobiliteitsmiddelen om robuuste hindernissen op te werpen. Dit wordt ook wel *Ground based Area Access Denial (GAAD)* genoemd. Dit project voorziet in middelen om GAAD te kunnen uitvoeren.

Projecttoelichting

Een combinatie van drie deelsystemen kunnen de gehele behoefte aan GAAD-capaciteit afdekken. Het betreft Contra-mobiliteitsmunitie, Contra-mobiliteitsmunitie met een horizontaal effect en *Remotely Delivered Systems* die van grote afstand zo nauwkeurig mogelijk in het inzetgebied worden gebracht. Naast de scherpe munitie is ook een hoeveelheid munitie nodig voor opleiding en training. Dit betreft instructie-, exercitie- en oefenmunitie.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project '*Ground based Area Access Denial*' (A-brief) d.d. 05-10-2018 (Kamerstuk 33 763, nr. 144)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022 (DPO)	25-100	A					
Afwijkingsrapportage	25-100	A					

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2011-2014
DPO '22 (vorig tijdvak)	2024-2026
AWR '23 (huidig tijdvak)	2024-2026

Belangrijke wijziging

De eerste vier prototypes van de gemoderniseerde CV90 zijn eind 2022 door de fabrikant opgeleverd voor operationele beproeving.

Als gevolg van de Defensienota 2022 worden extra Active Protection Systems (APS) en pantserpakketten voor de gemoderniseerde CV90 verworven, ook worden diverse kwalitatieve verbeteringen aan de MLU toegevoegd om de beschermingsgraad te vergroten.

Het projectbudget is aangepast als gevolg van de uitbreiding op scope. Omdat het contract voor deze wijzigingen nog niet getekend is, is de financiële reeks weer teruggezet naar commercieel vertrouwelijk.

Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL

Aanleiding

Uitgestegen en gemotoriseerd optreden van militairen is de basis voor het grondgebonden optreden. Het Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL vormt één van de basismiddelen om dit optreden te kunnen uitvoeren. Om het wapensysteem technisch inzetbaar te houden tot aan het einde van de levensduur en de operationele relevantie te waarborgen binnen de huidige veiligheidscontext is een *Midlife Update* (MLU) benodigd.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in de MLU van de CV-90 en een verhoging van de bescherming en de vuurkracht in verband met huidige en toekomstige dreigingen. Deze dreigingen variëren van Explosively Formed Projectiles (EFP) tot diverse moderne types Rocket Propelled Grenades (RPG) inclusief projectielen. Het contract is in 2021 getekend om 122 CV90 voertuigen te moderniseren. De eerste gemoderniseerde gevechtsvoertuigen van de serieproductie in Nederland kunnen in 2024 worden geleverd. Defensie ontvangt de laatste voertuigen in 2026.

Innovatie

De CV9035NL wordt uitgerust met een hoogmodern *active protection system* (APS) om inkomende anti-tankraketten uit te schakelen.

Relatie met andere projecten

- Geïntegreerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Aanvulling inzetvoorraad munitie

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) *Midlife Update* (MLU) van het project Infanteriegevechtsvoertuig CV9035NL d.d. 10-11-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 320)
- Brief *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL (A-brief) d.d. 11-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 262)
- A-brief project 'Verwerving CE-pakketten IGV' d.d. 11-11-2012 (Kamerstuk 27 830, nr. 104)
- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396, nr. 40)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022 (DPO)	773,2	154,4	42,4	157,6	148,8	159,8	
	Afwijklingsrapportage	250-1000						

Commercieel vertrouwelijk

Land materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2025
DPO '22 (vorig tijdvak)	2020-2027
AWR '23 (huidig tijdvak)	2020-2027

Belangrijke wijzigingen

Defensie vergroot de grondgebonden *short- en medium range* luchtverdedigingscapaciteit en de bijbehorende inzetvoorraad raketten als gevolg van de Defensienota 2022. Hiertoe is het budget opgehoogd.

De beide projecten voor de vervanging van *short- en medium range* luchtverdedigingscapaciteiten worden samengevoegd in één programma, zoals aangekondigd in de A-brief (V)SHORAD (Kamerstuk 27 830, nr. 375 van 18 oktober 2022).

Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)

Aanleiding

Het welslagen van militaire inzet en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht is sterk afhankelijk van effectieve luchtverdediging. De snelle ontwikkeling en proliferatie van vliegtuigen, UAS en *Cruise Missiles* zorgen ervoor dat het belang van de luchtverdediging en daarbinnen de *Medium Range* interceptiecapaciteit toeneemt.

Dit project voorziet in de vervanging van de huidige *Medium Range Air Defence* (MRAD) interceptiecapaciteit. MRAD vervult een essentiële rol in de grondgebonden luchtverdediging en daarmee de bescherming van eenheden, vitale objecten en gebieden. MRAD beschermt tegen aanvallen van vliegtuigen, helikopters, grote *Unmanned Aircraft Systems* (UAS) en *Cruise Missiles*.

Projecttoelichting

De vervanging van de huidige MRAD interceptiecapaciteit is noodzakelijk omdat deze in 2025 het einde van de technische levensduur bereikt en niet meer voldoet aan de huidige operationele eisen. Dit project voorziet in de MRAD interceptiecapaciteit en bestaat uit lanceerinstallaties, *missiles*, verbindingssystemen en opleidings- en trainingsmiddelen. Om operationeel relevant te zijn, moet nieuwe MRAD interceptiecapaciteit, vergeleken met de huidige interceptiecapaciteit, kleinere en snellere doelen op een grotere afstand kunnen onderscheppen.

De kwantitatieve behoefte is als gevolg van Defensienota 2022 bepaald op twee operationele luchtverdedigingsbatterijen en gebaseerd op de inzetbaarheidsdoelstellingen volgens de Defensienota, de *NATO capability targets* en de voorraadnormen voor de eerste hoofdtaak. In het project worden opties opgenomen om eventuele toekomstige aanvullende behoeften en functionaliteiten op een doelmatige en doeltreffende wijze in te kunnen vullen.

Duurzaamheid

Voor dit project maakt Defensie intensiever gebruik van simulatie om het luchtverdedigings-personeel doelmatig en doeltreffend op te leiden en te trainen wat bijdraagt aan duurzaamheid en het beperken van de milieubelasting.

Relatie met andere projecten

- Vervanging VSHORAD
- C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de onderzoeksfase (B-brief) d.d. 16-06-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 359)
- Brief over de behoeftestelling (A-brief) d.d. 08-08-2020 (Kamerstuk 27 830, nr. 312)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022 (DPO)	250-1000			D			
Afwijkingsrapportage	250-1000			D			

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2017-2020
DPO '22 (vorig tijdvak)	2017-2023
AWR '23 (huidig tijdvak)	2017-2025

Belangrijke wijzigingen

Tijdens de acceptatietesten zijn enkele afwijkingen geconstateerd ten opzichte van de geformuleerde eisen voor de 81mm mortieren. Deze zijn vervolgens door de leverancier verholpen. Serielevering start naar verwachting in de zomer van 2023, als gevolg hiervan loopt het project door tot in 2025.

Vervanging mortieren 60/81mm

Aanleiding

De mortieren leveren een essentiële bijdrage aan de slagkracht van de eenheden van het CLAS en het Korps Mariniers (CZSK) binnen het landoptreden. De huidige middelen zijn aan het eind van hun levensduur. Dit project voorziet in de vervanging van de huidige 81mm mortier en vervult de behoefte aan een indirect vurend middel met de 60mm mortier op pelotonsniveau.

Projecttoelichting

In 2017 zijn 80 stuks nieuwe 60mm mortieren geleverd. De levering van 122 stuks nieuwe 81mm mortieren is in 2023 voorzien. De huidige 81mm mortier bereikte in 2016 het einde van de technische levensduur. Daarnaast voldoet het huidige 81mm mortiersysteem niet meer aan de huidige operationele eisen. Met name op de aspecten bereik, nauwkeurigheid, mobiliteit en de snelheid waarmee de mortier ingezet kan worden, zijn de prestaties van het huidige systeem onvoldoende. De nieuwe capaciteit kan het gevecht van de lagere niveaus met vuursteun ondersteunen en versterkt de bescherming van deze eenheden.

Relatie met andere projecten

- Geïstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- *Midlife Update (MLU) Fennek*

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling Vervanging mortieren 60/81mm (A-brief) d.d. 14-06-2016 (Kamerstuk 27 830, nr. 173)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2022 (DPO)	25-100	A					
	Afwijkingsrapportage	25-100	A					

Lucht materieel

Lucht materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2020-2024
DPO '22 (vorig tijdvak)	2020-2024
AWR '23 (huidig tijdvak)	2020-2027

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op de criteria tijd en geld.

De eerste Chinook-simulator (TFPS) is operationeel. De tweede Chinook-simulator is inmiddels geleverd en wordt nu opgebouwd op vliegbasis Gilze-Rijen. Door vertraging van materiaal is dit een jaar later dan gepland. Ook de levering van de Apache-simulatoren (*Longbow Crew Training, LCT*) is vertraagd, veroorzaakt door een tekort aan materiaal, waaronder computerchips. De eerste LCT wordt in het tweede kwartaal van 2023 verwacht en aansluitend opgebouwd. De tweede LCT wordt in 2024 geleverd. De derde fase van het project is begin 2023 in opdracht gegeven aan het Commando Materieel en IT, de contracten met de leverancier zijn inmiddels getekend.

Daarnaast zijn de kosten voor de benodigde infrastructurele aanpassingen hoger dan initieel geraamd. Ook valt de LCT duurder uit dan initieel geraamd.

Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren

Aanleiding

Met de huidige simulatoren voor de Apache en de Chinook is het trainen in tactisch en gecombineerd helikopteroptreden in complexe scenario's niet mogelijk. Het enkel trainen met live vliegreuen is hiervoor niet doelmatig, want dit is relatief kostbaar en vergt veel van het personeel en het materieel. Verder zijn door de beperkte beschikbaarheid van helikopters de trainingsmogelijkheden schaars. Training in een hoogwaardige en tactische missie-simulator biedt het voordeel dat verschillende noodsituaties en een verhoogde dreigingsomgeving onder uitdagende meteorologische omstandigheden veilig en tegen lagere kosten op realistische wijze nagebootst kunnen worden. Door versterking van de trainingscapaciteit met een hoogwaardige en tactische missie-simulator te combineren met live vliegreuen kan de gereedheid van de benodigde helikopterbemanningen op het noodzakelijke niveau worden gebracht en kan het voortzettingsvermogen worden gegarandeerd.

Met het MSMT-concept integreert Defensie de huidige Apache en Chinook-simulatoren met de te verwerven simulatoren vanuit het MSMT-project. De koppeling van de simulatoren is hierin essentieel en dit is mede bepalend voor de keuze van de simulatoren. Gedurende de realisatie wordt de koppeling tussen de Apache en de Chinook-simulator onderzocht en voorbereid.

Projecttoelichting

Het MSMT project gebruikt als basis de huidige simulatoren voor de Apache (*Longbow Crew Trainer, LCT*) en de Chinook (*Transportable Flight Proficiency Simulator, TFPS*). Het project wordt in drie fasen uitgevoerd. In fase 1 wordt de bestaande simulatorcapaciteit per wapensysteem verdubbeld en gekoppeld (2x LCT en 2x TFPS). Tevens wordt in de benodigde infrastructuur voorzien (aanpassen interim faciliteit alsmede aanvang bouw permanente huisvesting op vliegbasis Gilze-Rijen) en wordt de organisatie van het simulatiecentrum opgezet. De extra LCT en TFPS zijn inmiddels gecontracteerd.

In fase twee worden de systemen uitgebreid met twee *Rear Crew Trainers* voor de Chinook en twee *Targeted Fidelity Tactical Trainers* voor de Apache en wordt het DHC Simulatiecentrum opgericht. De Amerikaanse overheid zal de verwerving voor de twee systemen voor Nederland op zich nemen. In de periode 2019-2024 wordt daarmee in een *Multi-Ship, Single Type "whole crew"* tactische trainingsfaciliteit voorzien. Fase drie, de koppeling tussen Apache en Chinook, is begin 2023 in opdracht gegeven.

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2022 (DPO)	25-100	A					
	Afwijkingsrapportage	145,1	1,5	32,7	54,3	39,2	17,5	

Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren (vervolg)

De ontwikkeling, productie en integratie van de Chinook *Rear Crew Trainers* is door de ontwikkelaar van de *Transportable Flight Proficiency Simulator* (TFPS), de Amerikaanse Marine, ter hand genomen. De verwerving en integratie van twee Apache *Targeted Fidelity Tactical Trainers* is inmiddels bij de Amerikaanse Landmacht opgestart. Ook hier is een ontwikkeltraject noodzakelijk.

Relatie met andere projecten

- Apache *Remanufacture*
- Chinook Vervanging & Modernisering

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project *Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren* (A-brief) d.d. 17-10-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 264).

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2018-2025
DPO '22 (vorig tijdvak)	2018-2023
AWR '23 (huidig tijdvak)	2018-2027

Belangrijke wijzigingen

Het project is als gevolg van Defensienota 2022 uitgebreid met vier MQ-9 toestellen, ondersteunend materieel en aanvullende sensoren.

De aanvullende sensoren betreffen een uitbreiding met maritieme radars en *communications relay* sensoren. Omdat de financiële omvang van deze radars onder de DMP-grens van € 50 miljoen valt, volgt geen separate A-brief, maar wordt deze behoefte toegevoegd aan de FMS-case van dit project (Uitbreiden en versterken MQ-9 capaciteit).

De financiële reeks is teruggezet naar commercieel vertrouwelijk omdat de contractonderhandeling nog gaande is. Naar verwachting tekent Defensie in de tweede helft van 2023 het contract, met een beoogde levering van de extra toestellen in 2026.

Uitbreiden en versterken MQ-9 capaciteit (voorheen Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV))

Aanleiding

Het project *Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle* (MALE UAV) betreft de verwerving en introductie van een MALE UAV-systeem, bestaande uit vier MALE UAV-toestellen met sensoren en grondstations van waaruit de toestellen worden bediend. Zoals aangegeven in de D-brief is de keuze voor de MQ-9 Reaper gemaakt. De MQ-9 Reaper binnen dit verwervingsproject is onbepaald.

Naast de verwerving van de MQ-9 toestellen behelst het project eveneens de aanschaf van een simulator en de initiële training voor vliegers, sensoroperators en technisch personeel bij de Amerikaanse luchtmacht in de Verenigde Staten. Voor de eerste jaren van de instandhouding is ondersteuning door de leverancier ingekocht.

Projecttoelichting

In de eerste helft van 2022 zijn alle vier vliegtuigen en grondstations succesvol afgenomen en overgedragen aan de Koninklijke Luchtmacht. De simulator die ook binnen het project valt is nu voor export vrijgegeven voor partnerlanden en kan worden verworven.

In de Defensienota 2022 is de behoefte kenbaar gemaakt om de MQ-9 capaciteit uit te breiden met vier additionele toestellen en te versterken met additionele sensoren. Deze uitbreiding maakt deel uit van het project MALE UAV en gaat verder door onder de projectbenaming "uitbreiden en versterken MQ-9

capaciteit". In dit project worden daarom, naast de additionele vier toestellen, vier maritieme radars en vier *communications relay* sensoren aangeschaft. Het project 'MQ-9 Bewapening' en het project 'MQ-9 Sigint/ESM capaciteit' maken geen deel uit van dit project, maar worden als een separate projecten met een eigen A-brief gemeld.

Voor de uitbreiding en versterking van de MQ-9 capaciteit wordt naar verwachting deze zomer een contract ondertekend met Amerikaanse overheid. Levering is voorzien vanaf 2026.

Relatie met andere projecten

- Versterken MQ-9 capaciteit: Sigint/ESM Pod

Relevante Kamerstukken

- Brief Behoeftestelling versterking MQ-9 SIGINT/ESM (A/D-Brief) d.d. 18 januari 2023 (Kamerstuk 27 830, nr. 383).
- Brief Versnelling investeringsprojecten F-35 en MQ-9 d.d. 24 juni 2022 (Kamerstuk 26 488, nr. 468).
- Brief project MALE UAV (D-brief) d.d. 06-06-2018 (Kamerstuk 30 806, nr. 47).
- Brief Voorstudiefase MALE UAV (B-brief) d.d. 2013 (Kamerstuk 30 806, nr. 16).
- Brief Behoeftestelling project MALE UAV (A-brief) d.d. 2011 (Kamerstuk 30 806, nr. 10).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022 (DPO)	194,3	181,1	8,0	5,2			
Afwijklingsrapportage	250-1000						

Commercieel vertrouwelijk

Infrastructuur en Vastgoed

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2021-2028

DPO '22 (vorig tijdvak) 2021-2028

AWR '23 (huidig tijdvak) 2021-2030

Belangrijke wijzigingen

Naar aanleiding van de maatregelen in de Defensienota 2022 is een aanvullende behoeftestelling voor de nieuwe kazerne van het Korps Mariniers opgesteld. Met deze maatregelen komt er extra personeel (125 VTE) en materieel op het Kamp. De aanvullende behoefte bestaat onder andere uit het uitbreiden van legering, kantoren, lesruimte, parkeren, de opslag van persoonlijke uitrusting en magazijnruimte. Hiertoe is het budget opgehoogd en loopt het project 16 maanden langer door.

Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen

Aanleiding

In 2011 is geconstateerd dat de kazerne in Doorn voor het Korps Mariniers niet meer voldeed. Op 14 juli 2020 is het definitieve besluit genomen om de nieuwe marinierskazerne op Kamp Nieuw-Milligen te realiseren. Op 20 januari 2021 is besloten om ook de eenheden van de *Maritime Special Operations Forces* (MARSOF) uit Doorn en Den Helder op Kamp Nieuw-Milligen te huisvesten.

Projecttoelichting

Dit project voorziet in het realiseren van een nieuwe toekomstbestendige kazerne op Kamp Nieuw-Milligen voor de operationele marinierseenheden uit Doorn en MARSOF uit Doorn en Den Helder. Voor een formatieve sterkte van circa 2.250 personen realiseert dit project de huisvesting en dienstverlening, waaronder opleidings- & trainingsfaciliteiten, stalling & onderhoud, legering, kantoren, opslag voor persoonlijke gevechtsuitrusting, eet & ontspanningsfaciliteiten, een geneeskundig centrum, evenals kazernefaciliteiten en facilitaire ondersteuning.

Deze behoefte wordt aanbesteed met een geïntegreerde *Design, Build, Finance, Maintain & Operate* (DBFMO) – constructie. In 2023 vindt de voorbereiding van deze aanbesteding plaats.

Relatie met andere projecten

- KMar Landelijk Tactisch Commando (LTC) fase 1, 2 en 3

Relevante Kamerstukken

- Resultaat Public Private Comparator project 'Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen' van 09-07-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 342)
- Definitief besluit inzake Korps Mariniers van 14-07-2020 (Kamerstuk 33 358, nr. 29)
- Behoeftestelling 'Herinrichting Kamp Nieuw-Milligen (A-brief) van 20-01-2021 (Kamerstuk 27 830, nr. 328)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000						
2022 (DPO)	250-1000			D			
Afwijkingsrapportage	250-1000					D	

IT

IT

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2013-2015
DPO '22 (vorig tijdvak)	2018-2023
AWR '23 (huidig tijdvak)	2018-2024

Belangrijke wijzigingen

Defensie verwerft ter ondersteuning van F-35 jachtvliegtuigen en MQ-9 onbemande systemen extra 4-meter-schotelssystemen, als gevolg van maatregelen uit Defensienota 2022. Door deze meerbehoefte is het budget verhoogd en is de duur van het project verlengd.

Vervanging grondterminals MILSATCOM

Aanleiding

Doel van het project is te voorzien in een gefaseerde vervanging van de mobiele landterminals (*Super High Frequency SHF Tactische Terminals*) en de verwerving van 4-meter-schotelssystemen voor het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM) systeem.

Projecttoelichting

Om te voorkomen dat het SATCOM-landschap versplintert en diverse losstaande projecten ontstaan en ter bevordering van familievorming in de modemkeuze, wordt zowel SATCOM voor de speciale eenheden als voor de F-35 verworven binnen één project.

Alle tactische terminals ter vervanging van de Tactische Trailer voor de CCT-200 en de oorspronkelijke drie 4-meter-schotelssystemen ten behoeve van F-35 *out-of-area*-operaties zijn geleverd. Onder andere vanwege de verwerving van additionele F-35 en MQ-9, is het project uitgebreid met de verwerving van additionele 4-meter-schotelssystemen. Hiermee wordt de behoefte van *Air Combat Command* vervuld en wordt redundantie ingebouwd voor communicatie met ontplooiden eenheden.

Relatie met andere projecten

- Uitbreiden en versterken MQ-9 capaciteit
- Verwerving F-35

Relevante Kamerstukken

Geen

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2022 (DPO)	38,4	33,4	5,0				
Afwijklingsrapportage	69,2	33,0	20,0	16,2			

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2027-2029
DPO '22 (vorig tijdvak)	n.v.t.
AWR '23 (huidig tijdvak)	2027-2029

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is toegenomen omdat Defensie met oog op interoperabiliteit een modernere variant van de Boxer verwerft, met een EOV-specifieke missiemodule. Daarnaast zijn prijzen op de markt als gevolg van een toenemende vraag gestegen.

Joint Electronic Attack (EOV)

Aanleiding

Met dit project worden de huidige mobiele capaciteiten voor *Electronic Attack (EA)* vernieuwd, waaronder de huidige Elektronische Oorlogvoering (EOV)-pantserwielvoertuigen die sinds 1989 bij het CLAS in gebruik zijn.

Naast de transitie van analoge techniek naar digitale netwerken en nieuwe communicatietechnieken, is er onder andere sprake van snelle ontwikkelingen bij encryptie.

Het CLAS beschikt met de middelen van dit project over capaciteiten om opponenten te storen, neutraliseren, misleiden, en/of te manipuleren in het elektromagnetisch spectrum. Deze offensieve capaciteit levert een belangrijke bijdrage aan de *force protection*.

Projecttoelichting

Het project *Joint Electronic Attack* bestaat uit twee deelprojecten:

1. Vervanging en vernieuwing van de EOV-middelen.
2. Vervanging van de mobiliteitsmiddelen: hiertoe zal Defensie binnen het bestaande programma Groot Pantserwielvoertuig Boxer extra voertuigen verwerven.

De keuze voor het Boxer pantserwielvoertuig als mobiliteitsplatform leidt tot familievorming binnen de systemen die Defensie in gebruik heeft; dit draagt bij aan schaalvoordelen op het gebied van instandhouding, opleiding en training.

Het uitgangspunt is een gezamenlijk vervangingstraject met Duitsland. Duitsland en Nederland hebben hiertoe op 19 november 2020 een *Letter of Intent* getekend over de gezamenlijke wens tot voortzetting van de samenwerking op het gebied van elektronische oorlogvoering en de gezamenlijke aanschaf van grondgebonden EA-capaciteit.

Innovatie

De technieken rond het elektromagnetisch spectrum ontwikkelen zich snel. Daarom wordt in dit project bekeken op welke manieren de modernste componenten en technieken kunnen worden verwerkt, om zo Defensie een voorsprong te geven op het gebied van elektronische oorlogvoering.

Relatie met andere projecten

- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie
- Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVSysteem

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling *Joint Electronic Attack (A-brief)* d.d. 15-04-2022 (Kamerstuk 27 830, nr. 353)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	100-250						
2022 (DPO)	100-250	A					
Afwijkingsrapportage	100-250	A					